

Schrijver Bart Demyttenaere tekende de levensverhalen van twee kansarme alleenstaande moeders uit Genk op, in opdracht van Stad Genk en het LOP basisonderwijs Genk.

Bart is gekend als schrijver van kinder- en jeugdboeken, theaterteksten en literaire maatschappelijke non-fictie.

Nathalie (39)

Ze heeft het moeilijk, Nathalie, al geeft ze dat voor zichzelf niet graag toe. Ze komt naar verluidt uit de lagere middenklasse en is met de jaren in de armoede afgegleden, maar zelf kan ze het predicaat 'arm' niet verdragen. Dat zegt veel over haar karakter en de strijdlust die ze tijdens het interview aan de dag legt.

We bellen aan op het nummer drie van een onopvallend flatgebouw in een wijk in Genk. Dat proberen we althans, want drie korte elektrische draadjes zijn het enige dat nog van de vroegere deurbel rest. Na een korte oproep via mijn gsm zwaait de deur op de benedenverdieping open. Een jonge netjes geklede vrouw verschijnt in het deurgat, heet ons hartelijk welkom en laat ons binnen. Ze woont klein en eenvoudig, maar haar flatje is kraaknet. Nathalie heeft speciaal voor ons boodschappen gedaan en biedt ons iets te drinken aan. Wim kiest voor water, ik voor een gekoelde Keizer Karel in een limonadeglas. Twee ingekaderde kinderfoto's aan de wand trekken onze aandacht. Haar zontje Steven (11) die bij haar inwoont en haar dochter Mare (15) die bij haar vader verblijft.

Armoede

'Als alleenstaande moeder heb ik het niet onder de markt. Ik doe poetswerk bij mensen thuis. Dankzij het systeem van de dienstencheques verdien ik een beetje bij. Het is niet bepaald mijn droomjob, maar het is beter dan niets. Op financieel vlak beleef ik momenteel de moeilijkste fase van mijn leven. Vroeger had ik meer geld en hield ik amper iets over. Nu moet ik het met veel minder doen en slaag ik er toch in een beetje geld aan de kant te zetten. Ik leef naar de situatie van het ogenblik, ook al is dat niet vanzelfsprekend. In principe leid ik een leven in armoede, maar dat wil ik nooit zo benoemen. Ik zou er heel ellendig van worden.'

Pleeggezin

'Als klein meisje ben ik bij mijn biologische moeder in Mons weggehaald en bij een pleeggezin ondergebracht. Mijn echte moeder moest niets van me weten. Ze heeft uiteindelijk zes kinderen – onder wie twee meisjes - van drie verschillende mannen gebaard. De jongens heeft ze gehouden, de meisjes moesten het huis uit. Mijn zus is bij onze grootmoeder opgevoed, ik door de tante van mijn moeder die in Hasselt woonde. Daarna verhuisde ik naar een pleeggezin. Met mijn pleegouders heb ik al vier jaar geen contact meer, wat ik heel jammer vind. Na het einde van mijn huwelijk – ik ben gescheiden in 2007 – heb ik drie jaar later Geoffrey leren kennen. Aanvankelijk ging dat goed, tot Geoffrey zich langzaam aan ontpopte als een man met losse handjes. Ik meende eerst dat ik aan een sprookjesrelatie was begonnen, maar wederom zat ik er helemaal naast. Geoffrey heeft de kinderen nooit iets aangedaan, maar mij sloeg hij als hij teveel gedronken had. Ik ben naar een opvangtehuis voor vrouwen gevlucht, samen met mijn zontje Steven. Later heb ik – tot groot ongenoegen van mijn pleegouders – Geoffrey terug in huis genomen. Mijn pleegmoeder is heel erg boos geworden, wat ik ergens wel begrijp. Mijn dochter Mare heeft toen de beslissing genomen bij haar vader te gaan inwonen. Dat

was voor mijn pleegouders de druppel die de emmer deed overlopen. Sindsdien heb ik hen niet meer gezien of gehoord. Mijn dochter is heel gelukkig bij haar vader en ze komt hier ieder weekend bij mij logeren. In feite is het een vorm van co-ouderschap, waarin de kinderen een grote zeggenschap hebben gekregen. Mare wou meer bij papa zijn, terwijl Steven zich beter bij mama voelt. De kinderen zien elkaar dus ieder weekend.'

Veel broers en zussen

'Ik heb nooit iets tekort gehad, behalve liefde dan. Ik ben naar school kunnen gaan, ik heb gestudeerd wat ik op dat ogenblik wilde. Achteraf bleek dat een totaal verkeerde keuze te zijn, maar goed. Warmte en liefde heb ik nooit gekend. Mijn pleegouders hadden nog twee van hun eigen kinderen. Mijn pleegbroer is 18 jaar ouder en mijn pleegzus 20 jaar ouder dan ik.

Onlangs vernam ik dat mijn biologische vader – die twee jaar geleden overleden is – nog eens zeven kinderen bij vijf vrouwen heeft verwekt. Ik hoef het allemaal niet meer te weten. Mijn levensgeschiedenis is bijzonder complex en ik ben aan structuur in mijn leven toe.'

Lolita, de heks

'Als kind ging ik niet graag naar school. Door mijn bijzondere thuissituatie was ik een buitenbeentje en er was geen aandacht voor wat ik allemaal meemaakte. Het was een andere tijd dan nu. Ik was een moeilijk, zelfs vrij agressief kind dat anderen pijn deed. Wellicht reageerde ik zo om aandacht te vragen. Aandacht die ik elders niet kreeg. Daar kwam nog bij dat mijn pleegouders woonwagengewoners waren, die zelf nooit degelijk onderwijs hadden genoten. Voor het leren van mijn lessen en het maken van huistaken stond ik er helemaal alleen voor. Op hen kon ik wat dat betreft niet terugvallen. Tegenwoordig verwijst een school door naar het CLB, maar dat bestond in de jaren tachtig niet. Bovendien liep ik school in een villawijk, waar vooral kinderen uit rijke gezinnen kwamen. Dat maakte het voor mij nog een stuk confronterender. Door de jongens werd ik Lolita de heks genoemd. Dat was een vreselijke tijd.'

Beroepsonderwijs

'Mijn resultaten in de lagere school waren ronduit slecht, zodat ik haast automatisch in het beroeps secundair onderwijs terecht kwam. Op school adviseerde men mij het eerste jaar secundair over te doen op technisch niveau. Blijkbaar was ik toch nog zo slecht niet. Maar omdat ik koste wat kost bij mijn vriendinnen wou blijven, heb ik die raad in de wind geslagen. In het middelbaar was ik niet meer degene die niets kon, het meisje met een vreemde achtergrond, de heks Lolita. Dat op zich was al een verademing. Ik behaalde met gemak mijn diploma kantoor en bedrijfsbeheer. In 1996 stelde dat nog iets voor, maar nu jammer genoeg niet meer. Achteraf bekeken was dat een verkeerde studiekeuze. Met de juiste stimulansen had ik het ongetwijfeld verder kunnen brengen.'

Verbod op werken

'Na mijn scheiding in 2009 heb ik nog via de VDAB de opleiding hulpkok met vrucht beëindigd. Ik heb een tijdje in de horeca gewerkt, tot ik Geoffrey leerde kennen en mijn leven snel bergafwaarts ging. Mijn vriend werd zo dominant, dat hij me op een gegeven moment verbood buitenshuis te gaan werken. Uiteraard verloor ik daardoor de job die ik graag deed. In maart 2012 ben ik naar het opvangcentrum Sonar in Hasselt getrokken en vier maanden later werd ik doorgestuurd naar het vrouwenopvangcentrum Passerel in Genk. Het opvangcentrum opende mijn ogen. Je kwam met alle onderlagen van de

bevolking in contact: zware jongens die een gevangenisstraf hadden uitgezeten en die nergens meer naartoe konden, drugsverslaafden, mensen die mishandeld werden,...

Kortom, iedereen die door een zware crisisperiode moest geleid worden.

In de Passerel verbleef ik drie maanden met andere vrouwen en kleine kinderen. Ik vond het er vreselijk. Je zit daar dagenlang je tijd te verdoen met zinloos sigaretten roken en veel te veel koffie drinken. De opname in een opvangcentrum zet je hele leven onmiddellijk stop. Dat is een heel vreemde ervaring. Ik had gevoelens van schaamte, maar vooral van opluchting, dat ik eindelijk van Geoffrey was verlost. Omdat een opvangcentrum geen thuis is voor een kind heb ik Steven tijdelijk op internaat geplaatst. Ik wou hem afschermen voor de rauwe werkelijkheid die in zo'n centrum samengeperst zit.'

Opvoedingswinkel

In de huiskamer van Nathalie hangt een metershoge dagplanning om het leven van zoon Steven tot in detail te helpen organiseren.

'Steven gaat in september naar het zesde leerjaar. Hij wordt al drie jaar thuis begeleid, omdat hij het op vele vlakken heel moeilijk heeft op school. De dame van de opvoedingswinkel die hem begeleidt komt elke week langs. Steven kan moeilijk met leeftijdsgenoten opschieten. Hij voelt zich zowel tot oudere als jongere kinderen aangetrokken. Hij heeft al op verschillende basisscholen gezeten. Momenteel gaat hij naar een school waar hij in zijn klas de enige Belg van origine is. Ook dat gegeven maakt het niet bepaald makkelijk, want hij is nogal terughoudend en moet leren zijn mannetje te staan. Hij gaat niet zo graag naar school. Zijn enige motivatie is de meester met wie hij het goed kan vinden en de juffrouw van de tekenacademie. De tekenlessen worden na schooltijd op zijn school gegeven.'

Creatief zijn

'Sinds vorige week werk ik twintig uur per week. Na de lange opvangperiode heeft het even geduurd vooraleer ik opnieuw in staat was om te gaan werken. Als alleenstaande moeder is het leven niet gemakkelijk. Dingen die voor anderen vanzelfsprekend zijn, zijn dat voor mij niet. Omdat ik geen rijbewijs heb, ben ik aangewezen op het openbaar vervoer. De boodschappen doe ik te voet. Met momenten ben ik moe. Doodmoe. Tegenwoordig gaat het wat dat betreft beter, zodat ik opnieuw langer kan gaan werken. Ik verdien iets meer dan het stempelgeld. Het kindergeld meegerekend verdien ik ongeveer 1400 euro per maand. Omdat ik nog openstaande facturen van vroeger heb, ben ik in begeleiding bij het OCMW. Mijn budget wordt beheerd en mijn kosten en schulden afbetaald, zodat ik wekelijks over 75 euro kan beschikken. En daar kom ik mee rond. Dat heb ik geleerd. Daar ga ik zo creatief mee om dat ik aan het eind van de week soms nog een beetje geld kan overhouden. Ik heb recht op voedselpakketten van de voedselbank, alsook op speciale bonnen voor goedkope tweedehandskleding. Ik koop er al mijn kleding. Voor een appel en een ei zet ik me helemaal in het nieuw. Ik zou de merkkleding die Steven draagt niet kunnen betalen; die bonnen zijn echt mijn redding.

Af en toe verras ik mezelf met een mooie halsketting uit de Wibra. Liefst nog in solden, aan halve prijs dus! Ook in de tweedehandskleding waren er solden. Ik heb me mooie laarzen van het merk Marc Cain aangeschaft. In een dure Hasseltse boetiek had ik die zien staan voor de prijs van 800 euro! Ik heb slechts 3 euro voor mijn chique tweedehandspaar betaald.'

Op vakantie

‘Wie de armoede niet kent, gaat er vaak verkeerdelijk vanuit dat arme mensen geen ontspanning of vakantie nodig hebben. Het tegendeel is waar. Leven in armoede is uitputtend. Het is zo slopend dat je net wel aan ontspanning toe bent. Omdat ik terug aan het werk ben, had ik dit jaar geen verlof. Maar de voorbije jaren zijn Steven en ik naar Ibiza geweest. We nemen de goedkoopste vlucht van Ryanair en logeren heel prijsbewust op een camping. We hebben geen luxe, maar we genieten van dezelfde zon als de mensen die zich een mooi hotel kunnen veroorloven. Bovendien is de natuur op Ibiza prachtig.’

Chaos

Nathalie glimlacht als ze in de doos met mooie herinneringen grabbelt. Even later glijdt haar blik over de foto's van haar kinderen. Haar glimlach verstart. Opnieuw heeft ze het over de schoolloopbaan van haar zoon. Chaos in het gesprek. Ook dat is kenmerkend voor een situatie van armoede. Chaos.

‘Steven heeft dus een trimester op een internaat in Maasmechelen doorgebracht. Toen ik uit het opvangcentrum kwam, wilde ik hem weer dicht bij mij. Voor een kind is dat beter. De zoektocht naar een school waar men hem wilde helpen, was niet eenvoudig. Eerst ben ik in een eerste school gaan aankloppen, omdat Stevens neef daar schoolliep. In het voorgesprek vertelde ik heel eerlijk dat Steven geen makkelijke jongen was en dat hij met grote problemen worstelde. Daar stelde men doodleuk voor Steven een jaar te laten zakken. Men kende hem niet eens! De kinderen van de derde klas waren naar verluidt geen lieverdjes en de directie oordeelde dat het voor Steven beter was het tweede leerjaar over te doen. Daar was ik het absoluut niet mee eens. Dat verhaal is dus niet doorgegaan. Gelukkig maar.’

Niet welkom

‘Nadien wilde ik hem laten inschrijven in een ‘witte school’ in Genk. Omdat de directrice niet aanwezig was, werd Steven door de secretaresse ingeschreven. Ik vroeg een gesprek met de zorgleerkracht aan en dat werd meteen geregeld. De man toonde zich geïnteresseerd en verzekerde me dat Steven op school de beste zorgen zou krijgen. De dag nadien – één dag voor het begin van het schooljaar – krijg ik telefoon van de directrice. Die vond ineens dat Steven met zijn problemen beter in een internaat kon worden opgevangen of anders in een school die dicht bij huis lag. Ze had het kind niet eens gezien. De vrouw ging louter en alleen af op het gesprek met de zorgcoördinator. Blijkbaar was ik te eerlijk geweest en werd Steven daardoor afgestoten. Men was hem liever kwijt dan rijk. De directrice verwees meteen naar een concentratieschool. Toen ik haar zei dat Steven niet met de jongetjes uit de buurt kon opschieten, kwam ze met het opvoedingsproject van haar school aandraven. *Als u er zo over denkt, kan uw zoon zeker niet bij ons terecht, want wij zijn een degelijke school.* Dat is onvoorstelbaar! Ik mag als ouder toch kiezen waar ik mijn kind naar school wil laten gaan, of niet soms. Voor mijn part zelfs in Sint-Truiden als hij er 's morgens op tijd geraakt.’

School in de buurt

‘Uiteindelijk heb ik Steven – met grote moeite – kunnen laten inschrijven in een school in de buurt. Dat verliep ook al niet van een leien dakje. De secretaresse had alle gegevens genoteerd, maar zonder toestemming van de directie kon ze mijn zoon niet effectief inschrijven. Pas in de loop van de tweede week is dat in orde gekomen. Althans, dat dacht ik toch...

Intussen had ik ook al problemen met het CLB, die eisten dat mijn zoon zo snel mogelijk naar school moest gaan. Het klinkt misschien allemaal vreemd wat ik vertel, maar ik heb aan den lijve ondervonden dat een kind als ongewenst kan worden beschouwd. Ik wist niet eens dat dat mogelijk was!

Wie dacht dat alles nu in kannen en kruiken was, had het mis. De directeur van de school belde me en deelde me koudweg mee dat hij Steven niet kon toelaten omdat hij net niet in de betreffende wijk woonde. Als hij twee straten dichterbij woonde, had het wel gekund. Toen ik dat aan de mevrouw van het CLB vertelde, zei die me dat die handelswijze onwettig was. Maar wat kon ik daaraan verhelpen?

Tegenwoordig loopt Steven school in een multiculturele school. Hij is de enige Belg in zijn klas. Op zich heb ik daar geen enkel probleem mee. Ik woon graag in Genk en voel me hier thuis. Maar Steven is anders dan zijn leeftijdsgenoten. Hij tekent liever terwijl de anderen voetballen. Hij is artistiek aangelegd en daarop wordt hij door zijn klasgenoten afgerekend.'

Goede directeur

'Toch ben ik heel tevreden over de school waar Steven uiteindelijk terechtgekomen is. Hij wordt heel goed begeleid en zelfs de directie is bijzonder betrokken. Om de twee maanden organiseert het OCMW een LCO, lokaal cliëntoverleg. Alle hulpverleningsinstanties die met ons gezin iets te maken hebben, komen dan samen. Ook de directeur van Stevens school is er iedere keer bij. Hij benadert mijn zoon heel positief en is echt geïnteresseerd in onze thuissituatie. Ik neem aan dat men daar op school wel vaker met gezinnen in de armoede wordt geconfronteerd.

Aan de periode dat Steven op internaat was, bewaar ik ook goede herinneringen. Men ging op zoekklassen en de directie heeft Steven gratis laten meegaan, omdat ik toen in een opvangcentrum verbleef. Dat vond ik ook mooi.

Op de scholen die mijn zoon niet wilden, blijf ik heel kwaad. Soms passeer ik er met de bus en zie ik ouders aan de schoolpoorten staan. Dan vraag ik mij af wat ik niet heb dat zij wel hebben. Zijn hun kinderen anders dan mijn kind? Anders en beter? Of gewoon beter af? Is dat een criterium om kinderen al dan niet te aanvaarden? Moeten scholen niet het goede voorbeeld geven?'

Meester Koen

'Een goede leerkracht kan heel veel voor een kind betekenen. Meester Koen van de vijfde klas is zo'n leerkracht. Hij heeft ervoor gezorgd dat Steven zich goed voelt en graag naar school gaat. Steven draagt zijn meester op handen. De meester zorgt ervoor dat er af en toe over Steven in de klas wordt gepraat. Op een open en opbouwende manier. Op de speelplaats speelt Steven met de kleintjes en verder is hij vaak in zichzelf gekeerd. Maar hij wordt tenminste aanvaard zoals hij is. Dat is voor een moeder een hele geruststelling. Omdat Steven soms sociaal onaangepast gedrag vertoont, lokt hij wel eens ongewild conflicten uit. Meester Koen brengt dat openlijk ter sprake, zodat alle kinderen hun gevoelens kunnen uiten en uit hun gedrag en reacties kunnen leren. Steven gaat nu naar het zesde leerjaar en zijn meester maakt mee de overstap. Ik ben zo blij dat hij nog een extra jaar bij meester Koen in de klas zit. Hij is echt met hem bezig en heel geïnteresseerd in de thuissituatie.'

Moeilijke jongen

'Niet alleen meester Koen, maar ook de mensen van de thuisbegeleiding zijn oprecht bezorgd. Men denkt dat Steven aan een vorm van autismespectrumstoornis lijdt. Hij is

niet autistisch, maar zijn gedrag vertoont er wel de tekenen van. Steven kent bijvoorbeeld geen enkel gevoel van schaamte. Hij flapt er alles uit wat hij denkt, zonder te beseffen dat je sommige dingen gewoon niet kan zeggen. Op de bus zei hij ooit luidop dat iemand stonk. Hij beseft niet welke draagkracht zijn woorden hebben. Alles wat je tegen hem zegt, neemt hij ook heel letterlijk op. Dat is verre van gemakkelijk, maar ik ben blij dat er begrip voor zijn situatie is. Steven heeft het zelf ook niet gemakkelijk. Later wil hij kinderverzorger worden. Of striptekenaar. Dat laatste moet hij dan maar in bijberoep doen, denk ik. Zijn schoolresultaten vallen ook best mee. Steven had in totaal 81%. Alleen voor wiskunde scoort hij minder en zit hij een jaar lager. Als hij het zesde leerjaar heeft beëindigd krijgt hij een B-attest, waarmee hij een beroepsopleiding kan volgen.'

Slechte huisvesting

'Het appartement dat ik nu betrek, huur ik van een sociaal verhuurkantoor. Het is hier verschrikkelijk wonen. De flat is veel te klein. In ons keukentje kan je amper met twee mensen staan. De badkamer is nog kleiner. Steven zit altijd binnen. Zodra hij buiten wil spelen, wordt hij lastiggevalen door de buurjongens.

In dit gebouw zijn vier soortgelijke appartementjes. Twee gezinnen houden zich niet aan de huisregels. Er is echt veel overlast. De vrouw van hierboven heeft een kindje van bijna anderhalf jaar oud. Ze schreeuwt voortdurend. We kunnen alles horen, want het plafond is heel erg dun. Al dat geroep is bijzonder irritant. Het is hier zelden rustig.

Ik zou graag wat ruimer willen wonen. Het kleine tuintje dat we nu hebben, is gemeenschappelijk. Een terrasje zou al een stap vooruit zijn, maar dat is er hier niet. In mijn slaapkamer heb ik last van optrekkend vocht. Men is dat al drie jaar aan het herstellen, maar het komt er nooit van. Blijkbaar is dat geen prioriteit voor de huurbaas. In mijn garage heb ik water noch stroom. Dat probleem wordt waarschijnlijk in september eindelijk verholpen. Vorig jaar heb ik het in de winter drie weken zonder verwarming moeten doen. Als alleenstaande moeder met een klein inkomen vang ik overal bot. Men heeft mij gezegd dat ik in aanmerking kom voor een ruime sociale woning, maar de wachtlijst in Genk loopt op tot vijf à zes jaar. Ik wil ook niet om het even waar in Genk terecht komen. Ik heb nog steeds mijn trots, ook al heb ik het niet breed.'

Bart Demyttenaere

Fatima (35)

Met behulp van mijn gps vind ik feilloos de weg naar een eenvoudig flatgebouw in een sociale woonwijk. Een schalks ogend jongetje doet vriendelijk de deur open en begeleidt me naar de sober gemeubileerde woonkamer. Mehmet is net 12 jaar geworden. We schrijven maandag 31 augustus, de dag vooraleer de jongen de grote stap naar het secundair onderwijs zet. Hij is er naar eigen zeggen niet gerust in. Omdat hij een uiterst gevoelige jongen is koos hij bewust voor de richting Verzorging, een zogenaamd zachtere beroepsopleiding. Glunderend

Verhalen over kansarmoede in Genk

vertrouwt Mehmet me toe dat hij later politieman wil worden. Ik hoop met hem dat zijn droom ooit werkelijkheid wordt.

Fatima geeft me breed glimlachend een hand en biedt me een stoel aan. Ze wordt tijdens het interview bijgestaan door Anja van vzw Opzet, een thuisbegeleidingsdienst van opvoedingswinkel Campus 03. Fatima heeft moeite met de Nederlandse taal en kan lezen noch schrijven. Sedert een jaar leeft ze met haar zoon in een kleine flat van een sociaal woningblok. Ze geeft aan dat ze er qua woonomstandigheden erg op vooruit is gegaan, al valt de omgeving niet echt mee. Omdat in haar straat frequent drugs worden gedeald, houdt ze Mehmet zoveel mogelijk binnen.

Opzet

Vzw Opzet wordt overspoeld door aanmeldingen via allerlei hulpverleningsinstanties. Slechts uiterst zelden doen scholen een beroep op de diensten van Opzet, wat volgens Anja een gemiste kans is. De begeleiders van Opzet werken voornamelijk met mensen in kansarmoede en personen met diverse zware problemen. Het OCMW van Genk heeft Fatima met Opzet in contact gebracht. De vrouw van Marokkaanse origine heeft een jaar op een wachtlijst gestaan. Momenteel wordt het gezin al ruim 2,5 jaar door Anja ondersteund.

Doodsbedreigingen

In het begin van de ondersteuning zat Fatima diep in de put. De problemen waarmee ze kampte waren gigantisch groot. De vrouw werd voortdurend door haar ex-man en voormalige schoonfamilie met de dood bedreigd. Fatima en Mehmet leefden in permanente angst. Bijna drie jaar later is de situatie enigszins verbeterd, maar de angst is nog steeds voelbaar. Fatima is acht jaar geleden van haar echtgenoot gescheiden. De aanhoudende druk van haar schoonfamilie heeft jarenlang als een zwaard van Damocles boven het jonge gezin gehangen. Haar vroegere schoonmoeder is gevaarlijk schizofreen en wordt door de politiediensten in het oog gehouden.

Vertrouwen winnen

Opzet stapt niet zomaar om het even welke deur binnen. Er gaat een heel lang en voorzichtig vertrouwensproces aan vooraf. Eens het ijs aan beide zijden gebroken is, kan er veel worden bereikt. In het geval van Fatima heeft het vrij lang geduurd vooraleer er een begin van vertrouwen was. Begrijpelijk, want ze was al zo vaak door mensen gekwetst en er was flink wat werk aan de winkel.

Eerst start Opzet de verkenningsfase op. Wat hebben moeder en zoon nodig? Wat moet prioritair worden aangepakt? Welke bomen staan er in het bos van diverse problematieken? De meest acute problemen kregen uiteraard voorrang. In een later stadium was er pas ruimte om de werkelijke en onderliggende problemen aan te pakken. Fatima en Mehmet hadden het financieel bijzonder moeilijk. Er waren problemen op school, op het vlak van communicatie, werkgelegenheid, huisvesting, ziekte en mobiliteit.

Ingrijpen

Het amalgaam aan extreme problemen werd jarenlang dubbel overschaduwd door de alom aanwezige terreur van fysiek en emotioneel geweld. Opzet besloot met alle middelen in te grijpen. En met resultaat! Anja ging het gesprek aan met de agressieve vader en ondernam gerechtelijke stappen. De man werd met zijn onbetamelijk gedrag geconfronteerd. Vervolgens werden advocaten ingeschakeld die ervoor zorgden dat het vonnis in het voordeel van Fatima

voor alle partijen duidelijk was. In de maanden die volgden moest men verschillende keren ingrijpen en wijzen op de gemaakte afspraken. Omwille van het zelfbehoud van Fatima en Mehmet werd ook beroep gedaan op de politie. De schizofrene ex-schoonmoeder werd door het parket gevorderd, met als gevolg dat de hele voormalige schoonfamilie zwaar inbond.

De rol van de school

Mehmet lijdt aan dyscalculie. De eerste jaren van zijn lagere schoolperiode hadden de leerkrachten nauwelijks begrip voor zijn moeilijke thuissituatie. Ofwel waren ze niet op de hoogte dat Mehmet's moeder analfabeet was. De ene nota na de andere werd in de schoolagenda van de jongen geschreven, terwijl Fatima de boodschappen niet kon lezen. De school hield geen rekening met de problemen van het wankele gezin.

In het vijfde leerjaar verhuisde Mehmet van school en kwam hij in de klas van juf Nadine, een heel empathische en toegewijde onderwijzeres. De sfeer op school was compleet anders dan Mehmet en Fatima gewend waren. Het gezin werd gesteund door een open directie en warme leerkrachten. De school was sterk in de omkadering van leerlingen die met heel veel problemen tegelijkertijd te maken hebben. Anja geeft aan dat men vanuit Opzet vaststelt dat heel wat scholen sterk zijn in het detecteren van problemen, maar vervolgens niet meteen weten wat ze eraan kunnen doen.

Anja nam contact met de school van Mehmet. Men organiseerde meteen een rondetafelgesprek met alle betrokkenen: juf Nadine en de schooldirectie, het CLB, de zorgcoördinator, Anja en uiteraard Mehmet en Fatima. Er werd een heel praktisch handelingsplan opgesteld en in werking gezet. Alle problemen werden duidelijk in kaart gebracht. Omdat Fatima niet in staat was haar zoon met zijn schoolwerk bij te staan, werd een beroep gedaan op huiswerkbegeleiding via De Voorzorg. Geschreven nota's in de agenda werden vervangen door een eenvoudig systeem met kleuren. Het pestgedrag van een aantal medeleerlingen werd stevig aangepakt. Bij het minste probleem greep men terug op duidelijk afgesproken communicatielijnen. De naschoolse kinderopvang Pardoes sprong bij met huiswerkbegeleiding en zorgde ervoor dat Mehmet op woensdagmiddag een warme maaltijd voorgeschoteld kreeg.

Het bleef trouwens niet bij één goedbedoeld gesprek. De verschillende instanties kwamen heel vaak samen, meestal na elk schoolrapport. De drukbezette schooldirecteur heeft geen enkel gesprek gemist. De problematische situatie van Mehmet was voor hem een prioriteit. Geleidelijk aan werden Mehmet's schoolresultaten beter. De GON-begeleiding wierp zijn vruchten af. Fatima voelde zich in haar moederrol door de leerkrachten helemaal erkend. Volgens haar hangt in het onderwijs veel af van de persoonlijke betrokkenheid van de individuele leerkrachten.

Bang

Mehmet heeft als kleine jongen de grote problemen thuis vanop de eerste rij meegemaakt. Daardoor is hij emotioneel gekraakt. Zijn schoolresultaten zakten stelselmatig. Hoe kan een gebroken kind zich concentreren op huiswerk en studie?

Mehmet leeft voortdurend in angst. Hij heeft weinig vertrouwen in andere mensen. Tot enkele jaren terug kromp de jongen doodsbang onder een bank of tafel wanneer een volwassene hem aansprak. Hij heeft het daar nog steeds moeilijk mee. 's Avonds moet het licht aan omdat de duisternis hem nog angstiger en onzekerder maakt.

De jongen gaat regelmatig ter observatie naar Bethanië, waar men op zoek is naar de juiste behandeling voor hem. Sommige leerkrachten hadden het gevoel dat Mehmet een

voorkeursbehandeling kreeg. *En de andere leerlingen dan?* klonk het verwijtend. *Die zitten ook met problemen.* Uiteindelijk deed men wat Opzet voorstelde, maar niet altijd van harte. Mehmet is een makkelijk slachtoffer van pestgedrag, omdat de jongen nauwelijks weerbaar is. Ook de uitgesproken racistische houding van ouders van klasgenoten drukt zwaar op het gezin. Wanneer Fatima een moeder aanspreekt op het pestgedrag van haar zoon, wordt dit niet ernstig genomen.

Middelbare school

Samen met een begeleidster van Bethanië zijn moeder en zoon de nieuwe school gaan verkennen. Mehmet is ingeschreven en heeft een verkennend gesprek met de zorgcoördinator achter de rug. In zorgvuldig overleg met de verschillende instanties én de nieuwe schooldirectie koos Mehmet specifiek voor een zachte richting waar de kans op pestgedrag lager ligt.

Fatima staat even op en schenkt heerlijke muntthee bij. Even later komt ze uit de keuken terug met een bordje knapperige koekjes die ze van het recente bezoek aan haar geboortedorp Tan Tan in het zuidwesten van Marokko heeft meegebracht.

Middagtoezicht

Tussen Anja en Fatima is een innige band gegroeid. Fatima noemt Anja een schat van een vrouw. Omgekeerd geeft Anja aan dat Fatima ondanks (of dankzij) haar analfabetisme een olifantengeheugen heeft ontwikkeld. Naar verluidt onthoudt Fatima letterlijk alles en is ze een heel zachte en zorgende vrouw.

Fatima heeft maar één wens. Ze hoopt dat haar zoon zijn weg zal vinden in dit aartsmoeilijke leven. Ze vertrouwt op Allah, die ervoor zal zorgen dat uiteindelijk alles goed komt.

Ook voor Fatima staat een nieuw schooljaar voor de deur. In ruil voor PWA-cheques doet ze middagtoezicht in de kleuterafdeling van een basisschool. Ze vindt haar werk heel belangrijk. Het vrolijkt haar op. Fatima vindt het fantastisch dat 'haar kindjes' haar op straat spontaan begroeten.

Opzet of Opzijgezet?

De toekomst van Opzet hangt aan een zijden draadje. Ook hier doemt het spook van de besparingen op. Drie van de vijf subsidiërende instanties dreigen zich terug te trekken. Dat is bijzonder jammer én pijnlijk voor Fatima en Mehmet. En voor de tientallen andere Genkse gezinnen die van dichtbij worden begeleid...

Bart Demyttenaere